

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 310/2023-57

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], a [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], obidvaja [REDAKOVANÉ], zastúpených JUDr. Michaelou Pagáčikovou, advokátkou, Radlinského 47, Dolný Kubín, proti postupu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní sp. zn. 7Cdo/274/2021 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní sp. zn. 7Cdo/274/2021 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.
2. Sťažovateľom **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie každému po **300 eur**, ktoré im **j e** Najvyšší súd Slovenskej republiky **p o v i n n ý** vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
3. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 13. februára 2023, ktorá bola doplnená podaniami z 3. mája 2023 a 23. mája 2023, domáhajú vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Námestovo (ďalej len „okresný súd“) v konaní sp. zn. 3C/40/2013,

postupom Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) v konaní sp. zn. 9Co/218/2019 a postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) v konaní sp. zn. 7Cdo/274/2021. Žiadajú o priznanie finančného zadost'učinenia v celkovej sume 20 000 eur a tiež náhrady trov konania pred ústavným súdom v sume 651,05 eur.

2. Ústavný súd uznesením č. k. III. ÚS 310/2023-40 z 15. júna 2023 prijal ústavnú s'ťažnosť na ďalšie konanie v časti namietaného porušenia označených práv s'ťažovateľov postupom najvyššieho súdu v dovolacom konaní. Vo zvyšnej časti ústavnú s'ťažnosť odmietol.

II.

Skutkové východiská

3. Od júna 2013 sa s'ťažovatelia ako žalobcovia v napadnutom konaní okresného súdu domáhajú neplatnosti kúpnej zmluvy pre porušenie zákonného predkupného práva a aj z dôvodu absencie jej zákonných náležitostí.

4. Okresný súd rozhodol vo veci samej rozsudkom č. k. 3C/40/2013-334 z 31. januára 2019. Rozsudkom krajského súdu č. k. 9Co/218/2019-375 z 30. apríla 2020 bol rozsudok okresného súdu čiastočne potvrdený a čiastočne zrušený a z tohto dôvodu vrátený okresnému súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie. S'ťažovatelia podali dovolanie proti rozsudku krajského súdu v časti, ktorej bol potvrdený rozsudok okresného súdu. Do doručenia ústavnej s'ťažnosti najvyšší súd nerozhodol o ich dovolaní.

III.

Argumentácia s'ťažovateľov

5. Podľa s'ťažovateľov je ich vec skutkovo a právne jednoduchá. Nebolo nutné vykonávať zložité dokazovanie (len vykonanie výsluchu strán sporu a preskúmanie predložených listín). S'ťažovatelia nezapríčinili žiadne zo zbytočne vykonaných úkonov a pojednávaní, ktoré boli okresným súdom bezdôvodne odročované.

6. Postupy všeobecných súdov sa vyznačujú dlhodobou nečinnosťou a neefektívnosťou. Od podania žaloby uplynulo už skoro 10 rokov, ale do doručenia ústavnej s'ťažnosti nie je ich vec právoplatne rozhodnutá. S'ťažovatelia sú tak už skoro 10 rokov v stave právnej neistoty a skončenie ich vecí sa momentálne javí v nedohľadne. K náprave v postupe všeobecných súdov nedošlo ani po nálezoch ústavného súdu č. k. III. ÚS 449/2017 z 12. septembra 2017 a č. k. III. ÚS 29/2021-42 z 15. apríla 2021, ktorými bolo rozhodnuté o porušení ich práv podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v napadnutom konaní.

7. Okresný súd rozhodol vo veci samej takmer 6 rokov po podaní žaloby. Rozsudkom krajského súdu z 30. apríla 2020 bol rozsudok okresného súdu čiastočne potvrdený (vo vzťahu k niekoľkým žalovaným) a čiastočne zrušený (vo vzťahu k ostatným žalovaným) a z tohto dôvodu vrátený okresnému súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie. Krajský súd opomenul rozhodnúť vo vzťahu k jednému zo žalovaných, čím súčasného vlastníka sporných nehnuteľností vylúčil z tohto konania. Z procesného hľadiska krajský súd vytvoril novú právnu prekážku rozhodnutia vo veci samej, resp. patovú situáciu, ktorú nebolo možné odstrániť v napadnutom konaní okresného súdu. Zároveň s'ťažovatelia zdôraznili, že nezapríčinili nezákonnosť postupu a meritórneho rozhodnutia okresného súdu a krajského súdu.

8. Sťažovatelia sa pokúsili patovú situáciu vyriešiť podaním dovolania podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku proti rozsudku krajského súdu v časti, ktorej bol potvrdený rozsudok okresného súdu. V ňom namietali nepreskúmateľnosť rozsudku krajského súdu, ktorý opomenul rozhodnúť vo vzťahu k jednému zo žalovaných.

IV.

Vyjadrenie najvyššieho súdu a replika sťažovateľov

IV.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

9. Na základe výzvy ústavného súdu z 26. júna 2023 podpredsedníčka najvyššieho súdu v podaní č. k. KP 3/2023-313, Cpj 209/2023 z 12. júla 2023 uviedla, že *„nešlo o vec vyžadujúcu prednostné vybavenie, konajúci súd postupoval podľa poradia nápadu, reflektujúc postupné vybavovanie vecí podľa dátumu nápadu. Najvyšší súd si je vedomý, že dĺžka predmetného konania nezodpovedá očakávaniam kladeným na rýchlosť a plynulosť dovolacieho konania. Máme za to, že existenciu porušenia práv je vždy potrebné skúmať s ohľadom na okolnosti každého súdneho sporu (prípadu). Navyše je tiež nevyhnutné prihliadať aj na viaceré konkrétne aspekty, medzi ktoré patria okrem nadmernej zaťaženia senátov občiansko-právneho kolégia v dôsledku personálnej poddimenzovanosti v rokoch 2020 až 2021, tiež súvislosti prevažne spôsobené štátom - zmeny v obsadenosti kolégií pri zániku správneho kolégia NS SR a nariadené protipandemické opatrenia v rovnakom období (obmedzený výkon činnosti sudcov, asistentov sudcov a zamestnancov súdu prácou z domu).“*.

IV.2. Replika sťažovateľov:

10. Sťažovateľom bolo ústavným súdom výzvou z 20. júla 2023 umožnené vyjadriť sa k vyjadreniu podpredsedníčky najvyššieho súdu k ústavnej sťažnosti v lehote 10 dní. V podaní z 21. júla 2023 sťažovatelia poukázali na skutočnosť, že samotné dovolacie konanie trvalo od septembra 2021 do apríla 2023, čo považujú za neadekvátne. Sťažovatelia okrem iného skonštatovali, že *«Najvyšší súd SR síce argumentuje dôvodmi ako personálna poddimenzovanosť v rokoch 2021 a 2022, k prietahom však dochádzalo prevažne v rokoch 2022 a 2023. Samotná personálna poddimenzovanosť súdov nemôže slúžiť ako „generálny pardon“ pre nečinnosť súdov či porušovanie základných ľudských práv predovšetkým práva na spravodlivý proces.»*.

V.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010) a ich prípadné porušenie možno preskúmať spoločne.

12. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu

alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 220/04, IV. ÚS 365/04).

13. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 74/02, III. ÚS 247/03, IV. ÚS 272/04, I. ÚS 398/2016) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitost' veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP ústavný súd v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07).

14. V prípade kritéria právna a faktická zložitost' veci ústavný súd uvádza, že išlo o jednoduchú dovoláciu vec. Táto skutočnosť vyplýva zo samotného odôvodnenia dovolacieho uznesenia najvyššieho súdu. Najvyšší súd v relevantnej časti uviedol, že *„spôsobilým predmetom dovolania môže byť len konkrétny (existujúci) výrok, ktorý tvorí súčasť výrokovej časti rozhodnutia odvolacieho súdu. Inak povedané predmetom dovolania môže byť iba výrok, ktorý bol odvolacím súdom vydaný, a nie výrok neexistujúci (napr. 7Cdo/186/2019, 7Cdo/209/2020, 7Cdo/253,254/2022).“*. Napokon skutočnosť, že by táto dovolacia vec bola zložitá, netvrdil ani najvyšší súd vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti.

15. Správanie strany sporu je druhým kritériom pri rozhodovaní o tom, či v napadnutom konaní najvyššieho súdu došlo k zbytočným priet'ahom. Ústavný súd nezistil žiadne skutočnosti, ktoré by signalizovali nedostatočnú aktivitu či súčinnosť zo strany sťažovateľov.

16. Ústavný súd však poukazuje na ďalšiu časť odôvodnenia najvyššieho súdu, podľa ktorého *„... nie však každý vadný postup nižších súdov je spôsobilý porušiť právo na spravodlivý proces v takej miere, že je potrebné túto vadu reparaovať v rámci opravných prostriedkov (riadnych, či mimoriadnych); uvedené platí o to viac, ak namietanú vadu je možné odstrániť napr. postupom podľa § 224, či § 225 CSP (princíp subsidiarity). Práve o tento prípad ide aj v danej veci.“*. Z uvedeného vyplýva, že samotní sťažovatelia mali možnosť odstrániť danú vadu (absentujúci výrok v meritórnom rozhodnutí krajského súdu vo vzťahu k jednému zo žalovaných) podaním návrhu priamo krajskému súdu na opravu, resp. doplnenie jeho meritórneho rozhodnutia. Namiesto toho sťažovatelia, ktorí sú v konaní pred všeobecnými súdmi zastúpení právnu zástupkyňou, využili neefektívny právny prostriedok (dovolanie), a preto podľa názoru ústavného súdu právna zástupkyňa sťažovateľov nepostupovala s odbornou starostlivosťou. Týmto zbytočne sami sťažovatelia prispeli k oddialeniu právoplatného skončenia ich veci vo vzťahu k tým žalovaným, voči ktorým bol zrušený rozsudok okresného súdu. Ústavný súd na túto skutočnosť prihliadol pri určení výšky finančného zadosťučinenia sťažovateľom.

17. Tretím hodnotiacim kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu čl. 48 ods. 2 ústavy, bol postup okresného súdu v napadnutom konaní. Ústavný súd zistil, že postupom najvyššieho súdu v napadnutom konaní došlo k zbytočným priet'ahom napriek tomu, že plynulému postupu najvyššieho súdu v napadnutom konaní nebránila žiadna zákonná prekážka (II. ÚS 3/00, III. ÚS 46/04).

18. Ústavný súd konštatuje, že dovolacie konanie trvalo od 21. septembra 2021 (doručenie súdneho spisu najvyššiemu súdu) do 11. mája 2023 (doručenie súdneho spisu okresnému súdu spolu s uznesením najvyššieho súdu), čo predstavuje obdobie skoro 20 mesiacov.

19. Ústavný súd sa nestotožňuje s tvrdením najvyššieho súdu, že išlo o prioritnú vec. Daná vec totiž nebola právoplatne meritórne skončená vo vzťahu k všetkým žalovaným, pričom najvyšší súd túto skutočnosť zjavne nebral do úvahy. Navyše, ako už bolo uvedené (bod 14), išlo o jednoduchú dovolaciu vec. Najvyšší súd vo veci sťažovateľov nezvolil taký procesný postup, ktorý by smeroval k rýchlemu rozhodnutiu o ich podanom dovolaní. Dĺžka rozhodovania o podanom dovolaní sťažovateľov v trvaní takmer 20 mesiacov je preto neakceptovateľná.

20. Obranu najvyššieho súdu spočívajúcu v poukázaní na nadmernú zaťaženosť senátov občiansko-právneho kolégia v dôsledku personálnej poddimenzovanosti v rokoch 2020 až 2021 nemožno akceptovať vzhľadom na konštantnú judikatúru ústavného súdu (napr. I. ÚS 127/04, II. ÚS 311/06). Ústavný súd zdôrazňuje, že úlohou zmluvných štátov dohovoru je nastaviť si svoj právny systém takým spôsobom, aby boli súdy schopné zaručiť každému právo na rozhodnutie v primeranej lehote (rozsudok Veľkej komory vo veci Sürmeli proti Nemecku z 8. 6. 2006, sťažnosť č. 75529/01, bod 129). Chronické, resp. dlhotrvajúce preťaženie súdov, nemôže ospravedlniť neprimeranú dĺžku konania (rozsudok vo veci Probstmeier proti Nemecku z 1. 7. 1997, sťažnosť č. 20950/92, bod 64). Ústava v čl. 48 ods. 2 zaväzuje predovšetkým súdy ako garantov spravodlivosti, aby prijali príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie vecí, a teda vykonanie spravodlivosti bez zbytočných prietahov. I keď nie všetky nástroje na vyriešenie tzv. objektívnych okolností sa nachádzajú v dispozičnej sfére vedenia súdu či konajúceho sudcu, nemožno systémové nedostatky v oblasti výkonu spravodlivosti pripisovať na ťarchu účastníkov súdneho konania a mieru ochrany ich základného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy oslabiť poukázaním na dlhodobu obmedzené personálne kapacity príslušných súdov (pozri napr. I. ÚS 119/03). Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu (napr. II. ÚS 48/96, II. ÚS 52/99, III. ÚS 17/02) nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prietahy v súdnom konaní.

21. Dĺžku napadnutého konania mali v rokoch 2020 a 2021 podľa najvyššieho súdu negatívne ovplyvniť aj zmeny v obsadenosti kolégií pri zániku správneho kolégia najvyššieho súdu a nariadené protipandemické opatrenia v súvislosti s pandémiou koronavírusu SARS-CoV-2. Túto obranu ústavný súd považuje za príliš všeobecnú, keďže konkrétne neuvádza, akým spôsobom mali mať tieto skutočnosti negatívny vplyv na rozhodovanie najvyššieho súdu o podanom dovolaní sťažovateľov.

22. Na základe už uvedených skutočností ústavný súd dospel k záveru, že postupom najvyššieho súdu v napadnutom konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu). Uloženia príkazu konať podľa čl. 127 ods. 2 ústavy sa sťažovatelia nedomáhali a vzhľadom

na skutočnosť, že dovolacie konanie už bolo právoplatne ukončené (po podaní ústavnej sťažnosti), na také rozhodnutie ústavný súd ani nemal dôvod.

VI.

Finančné zadost'učinenie

23. Sťažovatelia žiadali o priznanie finančného zadost'učinenia, keďže ich vec stále nie je právoplatne skončená. V nemajetkovej sfére sú poškodení tým, že už bezmála 10 rokov sú vystavení dlhotrvajúcemu stavu právnej neistoty i zvýšenej miere stresu, čím im vzniká ťažko napravitel'ná ujma súvisiacou aj so zvýšenou mierou sklamaní a nedôvery v súdny systém. Prestávajú totiž veriť, že sa im podarí docieľiť spravodlivosť a dočkajú sa ochrany svojho porušeného predkupného práva.

24. Cieľom finančného zadost'učinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

25. Podľa názoru ústavného súdu v tomto prípade prichádza do úvahy priznanie finančného zadost'učinenia. Pri určení jeho výšky ústavný súd musí zohľadniť konkrétne okolnosti posudzovanej veci, najmä dĺžku dovolacieho konania, povahu a rozsah práv sťažovateľov, ktoré boli porušené, predmet konania a jeho význam pre sťažovateľov. V neposlednom rade ústavný súd prihliadol aj na skutočnosti uvedené v bode 16 a na skutočnosť, že im už v skorších nálezoch finančné zadost'učinenie za priet'ahy v postupe okresného súdu priznal.

26. Na základe komplexného posúdenia spomínaných kritérií dospel ústavný súd k záveru, že v danom prípade je spravodlivé a konkrétnym okolnostiam posudzovanej veci primerané priznanie finančného zadost'učinenia každému zo sťažovateľov v sume 300 eur podľa § 123 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) v spojení s § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde (bod 2 výroku tohto nálezu). Ústavný súd zároveň nevyhovel časti ústavnej sťažnosti, v ktorej sťažovatelia žiadali priznať finančné zadost'učinenie nad ústavným súdom priznanú sumu (bod 3 výroku tohto nálezu).

VII.

Trovy konania

27. Ústavný súd konštatuje, že z § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde mu nevyplýva obligatórna povinnosť priznania trov konania sťažovateľovi, ak bolo ústavným súdom vyslovené porušenie jeho práv postupom alebo rozhodnutím orgánu verejnej moci. V ústavnej sťažnosti sťažovatelia poukazovali len všeobecne na nečinnosť súdov a na už momentálne neakceptovateľnú dĺžku rozhodovania o ich veci. V konkrétnostiach však namietali len pochybenia okresného súdu a najmä krajského súdu, proti ktorým bola ústavná sťažnosť odmietnutá.

28. V replike k vyjadreniu najvyššieho súdu k ústavnej sťažnosti vo vzťahu k porušeniu čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6. ods. 1 dohovoru postupom najvyššieho súdu sťažovatelia uviedli len skutočnosti, ktoré nemali vplyv na rozhodnutie ústavného súdu v merite veci. Vo zvyšnej časti sťažovatelia opätovne zopakovali argumenty, ktoré buď už uviedli v ústavnej sťažnosti, ale vôbec

nesúviseli s meritom veci (najmä komentovanie rozhodnutia najvyššieho súdu vo vzťahu k pochybeniu krajského súdu). Preto ústavný súd nepriznal sťažovateľom náhradu trov konania (bod 3 výroku tohto nálezu)

P o u ě n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. augusta 2023

Robert Šorl
predseda senátu